

Iskaja vsak študent
in valja s poštnimi
vred in v Mariboru
s pošiljanjem na doma
za celo leto K 4.—
za pol leta „ 2.—
za četrt leta „ 1.—

Naročnina se pošilja
upravnštvu tiskarne
sv. Cirila, koroske
ulice št. 5. List se
pošilja do odpovedi.

Dalečniki katol. ta-
kovnega društva do-
birajo list brez po-
sebne naročnine.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Poznamo tudi šteti
se v tiskarni in pri
gospodu Novak-u na
velikem trgu po 10 h.

Rekopisi se ne vra-
čajo, neplačani listi
se ne sprejemajo.

Za oznaki se plačuje
od navadne vrstice,
če se natisne enkrat,
po 15 h, dvakrat 25 h,
trikrat 35 h.

Inserti se sprejemajo
do srede popoldne.

Štev. 18.

V Mariboru, dne 5. maja 1904.

Tečaj XXXVIII.

Zakaj sem pristopil k „Zgodovinskemu društvu“?

Od Drave, začetkom majnika.

Ime »Zgodovinsko društvo« je gotovo že znano čitateljem, saj je bil govor o njem že večkrat v našem listu in tudi v drugih. Ravno kar je to društvo v prikupljivi obliki spustilo v beli svet prvi zvezek svojega glasila, ki se imenuje »Časopis za zgodovino in narodopisje«.

Oceno raznih člankov prepušča čitatelj teh vrstic spretnostim glavam, pripomniti pa moram nekaj o društvu in o listu sploh. — Prav resno zvane človeku na uho in sree besede, ki jih beremo na platnicah in s katerimi odbor sklepa vabilo na naročbo. Glase se: »Rojaki! pokažimo, da vemo ceniti prošlost svojega naroda in svoje domovine ter da smo sposobni tudi v znanstvu tekmovali z drugimi, srečnejšimi narodi. Ne prezirimo visoke ideje, ki jo zastopa »Zgodovinsko društvo«! — Enajsta ura je že, torej na delo!«

In koncem predgovora o katerem je nek odličan gospod rekel, da je uprav klasičen, beremo: »Naše podjetje je torej eminentno patriotsko (domoljubno); zato se nadajamo, da ga prijazno pozdravijo slovenski rojaki in nemški sodeželjani.«

Kakor besni psi so se zagnali v to društvo, ko se je ustanovilo, naši zagrizeni sovražniki. To je najboljši dokaz, da je stvar dobra in za nas potrebna.

To je eden povod, da sem pristopil k »Zgodovinskemu društvu«.

Res je, imamo že toliko društev in listov, da si jih človek skoro ne more zapomniti in ne prebrati vseh tiskovin, ki nam dohajajo. Toda, kdor gleda nekoliko dalje izpod svojega klobuka, vidi, da smo se vedno premalo organizirani, manjka še to in ono.

Imamo pač društva in liste, ki obdelujejo tudi zgodovino, toda nobeno ne more storiti tega, kar namerjava »Zgodovinsko društvo«. Pred leti je n. pr. »Matica Slovenska« izdala zgodovino Škofje Loke, tedaj so mnogi štajerski udje rekli: kaj to nas zanima, zakaj take reči Matica izdaja? Ravno tako pa je marsikaj zanimivega za nas Štajerce, kar drugih ne zanima. Ali moremo zahtevati, da nam bodo bratje na Kranjskem, ki imajo doma dovolj dela, preiskovali in pisali našo zgodovino?

»Zgodovinsko društvo« je torej potreben član v slovenski organizaciji, to je drugi povod, da sem pristopil k njemu.

Človeka mora sramu do ušes rudečica obliči, ako pomisli, kako skrbno tuji prakajo po zgodovini naše zemlje ter jo obračajo zoper nas. Ako se ne bomo sami pobrigali za sebe in svoje reči, nismo vredni, da prebivamo v tako lepi deželi. Nemci imajo deželno zgodovinsko društvo v Gradcu, pa poleg tega se jim ni nepotrebno zdelo ustanoviti in vzdrževati še posebna društva v Celju, v Ptuj, v Mariboru. Za blizu pol milijona Slovencev pa se nekaterim zdi nepotrebno in brezpomembno »Zgodov. društvo«.

Res, da nas narodni davek veliko stane, pa naši nasprotniki žrtvujejo še več. Poglejmo scejalne demokrate! Od svojih krvavih žuljev

plačujejo delavci strankarski davek, s katerim se pogostoma mastijo le njihovi zapeljivi voditelji. In peščica nemčurjev v Celju in v Ptuj vzdržuje celo muzejsko društvo, ki ne da svojim udom nič, razven če si hočejo v muzeju ogledati razbite starine, katerih pomena pa večina itak ne razume.

Mi smo pogostoma podobni kmetu, ki »špara« s tem, da pritruje družini hrano in zaslužek, živini pa krmo, ne vidi pa, da mu pri tem gre celo gospodarstvo rakovo pot. Koliko se pri nas večkrat lahko misljuje potrosi denarja za čisto prazne reči, kjer bi pa trebalo kaj žrtvovati za dobro stvar, tam se varčuje.

Očitajo nam nasprotniki, da nismo sposobni za višjo kulturo. Le glejmo, da jim ne bomo s svojo mlomarnostjo sami dajali orožja v roke. Žalostno bi bilo, ako bi pri nas uspevalo le razuzdano slovsvo, za resno znanost pa bi ne bilo ljudi, ki bi jo gojili in podpirali.

Zatorej pozdravljamo novi »Časopis« »Zgodovinskega društva«, ki se je postavil na vzvišeno, pa vendar vsakomur umljivo znanstveno stališče. Od časa do časa bo pač vsak našel v njem kaj zanimivega o svojem domačem kraju, zatorej ga naj vsak prijazno sprejme. Tudi vsaka čitalnica, bralno društvo, knjižnica si ga naj naroči, oziroma pristopi kot ud. Ravno kar se ponuja Slovincem nemško glasilo »Historische Zeitschrift« grškega zgodovinskega društva, v katerem plešejo zagrizeni nemški nacionalci. Če je komu ljubo, naj si ga naroči, ne branimo tega nikomur, toda naravnost škandal bi bil,

Listek.

Čudež, ali le slučaj?

(Resnična dogodba. — Spisal Jos. Gosak.)

Bilo je pred 200 leti. Določene letnice vam ne morem povedati, ker ni o tem nikakih zapiskov, a da se je resnično dogodilo, svedočijo verne tradicije, ki se izročajo pri nas od roda na rod.

Ob plitki Zilnici, ki ob suhih dneh tako nedolžno polzi svojo vodico proti Ločam, je stal v tistih letih lesen, s slamo pokrit mlin na tri tečaje, od katerih pa se je navadno vrtele le po eno kolo, pa še to ne kaj žurno. Stari Matija Lenčman, ki je imel za tiste dobe tudi klostersko mlenje, hodil je s košarico mahu krog črepavih žlebov ter skrbno masil drobne spranje in vrezli, pri katerih mu je tako nagajivo vhajala voda. A kljub temu ni prištedil vode za beli kamen, da bi pomlel sosedovo pšenico.

»Ej, suša je suša«, je tarnal ter priklimal s sivo glavo, »ni dežeka, pa ga ni, smo še pač le o kresi.« Med tem je zataknil košarico z masilom za streho ter stopil v vežo, kjer je njegova žena, sedeč na nizki stolici, lupila krompir za večerjo.

»Ti Jera, stopi gor le k sosedu, pa jim

povej, da nimam vode; bodo morali počakati, da končam klostersko mlenje.«

Prav enolično je živel stari Matija. Po dnevu kot po noči je ropotalo kolo, tuintam, če je bil prej naliv, tudi po dve. Mlenja je bilo sicer vedno dosti, saj so vreče stale celo po veži, pa kaj ko ga ni mogel zmagovati radi neukretnega kolesja in pičle vode. Včasih je stopil gori na podstrešje, kjer so visele v okajenem nebu klobase, stisnil eno v žep, usmajal peto rženega kruha ter jo mahnil z okovano gorjačo čez goro v Suhidol.

Prav malo pod Vrtačnico, na vzbočenem rebbru je imel svoj hram, a pod njim pa se je raztezal skoro doli do vnočja precej rodovit vinograd, ki je rodil kaj zlahtno kapljico.

Tu je imel svoje veselje. Pazljivo je odklenil skrhana vrata, odkril zalogaj kruha in posegel tja na polico po nategi iz dinje, takrat se niso imeli steklenih, ter upihnil prah iz rumene glinaste ročke. Odmasivši pilko od starega, z leskovimi obroči na gesto nabitega soda, si je potegnil par roč in še za ženo natočil v opleteno čutaro, da se ne bo obregnila nanj, če se malce dalje pomudi. Šel je še malo po vinogradu pogledat, kako kaj obeta za jesen, ali se kaj hudo pozna zadnja toča, ali bo treba kje kaj privezati, postaviti kol itd.

Tako mu je potekalo življenje mirno,

enakomerno, brez velikih vzhienj, brez kakih pomembnih dogodkov. A prišlo je nekaj čudnega, nekaj groznega kar nenadoma.

Nekoč kolesa niso ropotala, zbudil se je nenadoma po noči, poklical svojo ženo in ji dejal:

»Ti, čuj, kaj se je meni sanjalo! Na, poslušaj! Zdelo se mi je, da sem bil v vinogradu na Hladencah. Vse je bilo svetlo v hramu, vrata pa na stečaj odprta. Črni, bradati ljudje pa so stali krog sodov in točili vino ter polnili z njim velike vrče in putribe. Zaklical bi bil rad, pa nisem mogel, tako mi je nekaj dušilo grlo, da nisem bil v stanu spraviti glasu iz njega in v tem groznem strahu sem se prebudil; čisto moker sem od strahu. Nek notranji glas pa mi pravi, da v kleti nekaj ni v redu. Ali je obroč počil, ali so pa res tatje tam, nič mi ne da miru, bom le šel pogledat, če se ni kaka nesreča pripetila.«

Vse prigovarjanje ženino, naj ostane doma in gre jutri pogledat, ali naj vsaj koga seboj vzame, bilo je zastoj.

Snel je z žebila staro puško na kremen, jo nabil in hajd na pot. Noč je bila jasna in dokaj svetla, dasi ni bilo meseca na nebu, ker je bilo še le par dni po mlademu. Zadaž za mlinom je šumela in se penila bistra voda, ki je bila spuščena čez jez, a v hosti se je

če bi kdo zavrgel naš domači zgodovinski list, podpiral pa tujca. Pri nas je tudi to mogoče!

Kaj lepo nam kaže spomlad na drevju, v gorici in na polju, žal, da je že mnoge kraje onesrečila ledena toča.

Glejmo, da tudi naša malomarnost in kratkovidnost ne bo toča za mlado drevo »Zgodov. društva«, ki se je tako lepo nastavilo.

Komur je le mogoče, naj pristopi s 5 kronami kot redni ud, kdor pa tega ne zmore, lahko tudi drugače podpira društvo.

Pisec teh vrstic je sklenil plačati do smrti udnino 100 K, kakor hitro jih bo imel, ker ve, zakaj je pristopil k »Zgodovinskemu društvu«.

Sovražniki nas hočejo potisniti iz vsega javnega življenja, izbaciti hočejo naš jezik iz uradov, iz šol, sploh Slovenec bi moral biti tih in pohleven hlapec nemškega gospoda. Vrzimo enkrat proč to hlapčestvo in pokažimo, da hočemo živeti in napredovati. Javkanje nad žalostnimi razmerami in nazdravljanje domovini nas ne bo rešilo, marveč le resno delo. Zatorej ne zamudimo vsaj enajste ure!

Slov. katol. polit. društvo za kozjanski okraj.

Letno zborovanje »Slov. katol. političnega društva za kozjanski okraj« v Lesičnem dne 24. aprila 1904 je pokazalo, da vlada v tem okraju svež naroden duh, da zanimanje za narodna in gospodarska vprašanja prodira vedno močnejše med naše kmetško ljudstvo. To je pokazala jasno udeležba tega zborovanja. Prišlo je nad 200 mož, vsi s trdnim prepričanjem, da bije Slovence že enajsta ura, in je torej skrajni čas, napeti vse moči, da se rešimo narodno in gospodarsko. Zastopane so bile župnije ozir. te-le občine: Pilštanj, Kozje, Zgorje, Prevorje, Podsreda, Št. Vid na Planini, Rajhenburg, Gorjane, Zdole, Drenskobro, Virštanj, Verače itd. Ponosni smo pa še posebej zato, ker je prišlo na zborovanje osem županov in sicer iz občin: Pilštanj, Zdole, Gorjane, Kozje, Drenskobro, Verače, Podsreda, Prevoje, Št. Vid.

Ob štirih popoldne je otvoril zborovanje predsednik g. Marko Tomažič, župnik pilštanski in okrajni načelnik kozjanski ter je s krščanskim pozdravom »Hvaljen bodi J ezusvolitev. Priporoča, naj se vsak udeleži pri

Kristus!« vidno vesel pozdravil zborovalce, da so se odzvali vabilu v tolikem številu. Govorili so ti-le gospodje: vlč. g. Ivan Toman, župnik v Podsredi, »o visokem pomenu kmetškega stanu in o nevarnostih, katere mu prete, sosebno po zapeljivcih, ki delujejo na njegov poraz«; g. M. Cerjak, ekonom v Rajhenburgu, »o umnem gospodarstvu z ozirom na poljedelstvo, živinorejo, sadjarstvo in vinarstvo«. Predsednik gosp. Tomažič govori o vinogradarstvu v kozjanskem okraju. Priporoča boljše vrste, da bodo kupci radi prišli k nam. Da pa bo to mogoče, mora vlada zdatno priskočiti na pomoč. Neehobno je potrebno, da se ustanove kemične preiskuševalnice vin, da prodajalec vina ne pride v nevarnost, da mu kje kaka preizkuševalnica pristnega vina ne spozna za polvino, kakor se je pred par leti tukaj zgodilo. G. Lassbacher je govoril prav navdušeno o ljubezni do materinega slovenskega jezika in živo ožigosal one, kateri se ga sramujejo. Po teh navdušenih govorih so se sprejele enoglasno sledeče resolucije:

1. Najodločnejše obsojamo divjo gonjo zoper Slovence na dunajskem vseučilišču, zato zahtevamo, naj se ustanovi slovensko vseučilišče v Ljubljani, da bomo svoji na svojem.

2. Vlada naj bolj podpira vinogradarstvo v kozjanskem okraju in naj nam da večje brezobrestno posojilo ter s poukom in drugimi sredstvi dela na to, da se ta reven kraj povzdigne in opustošeni vinogradi z boljšimi vrstami nabavijo.

3. Ustanove se naj kemične poizkuševalnice vin v smislu izbornega govora deželnega poslanca g. dr. Jurtela v deželnem zboru dne 11. novem. 1903.

4. Vinska klavzula se naj odpravi, ker je na veliko škodo avstrijskim vinogradnikom.

5. Naj se prav kmalu ustanovi kmetijska šola za Slovence na Spod. Štajerskem, ker to je nujna potreba za razvoj gmotnega stanja našega kmeta.

6. Zborovalci opetovano protestujejo, da se nam pošilja nemške uradnike, a naše pošilja na Srednje in Zgornje Štajersko.

7. Bratom Rusom izrečejo se najsrčnejše simpatije z željo, da zmaga krščanstvo proti poganstvu.

G. dr. Jankovič še nazadje prav iskreno govori, kako se mora vsak državljani posluževati svojih državljanskih pravic za časa zborovanja. Priporoča, naj se vsak udeleži pri

prihodnjih volitvah v četrto kurijo.

Nato se je vršila volitev odbora, pri kateri je bil večinoma stari odbor potrjen, načelnikom g. Tomažič, a podnačelnikom g. dr. Jankovič, enoglasno izvoljena.

Po triurnem zborovanju sklene predsednik prijetno zborovanje spomnivši se sv. Očeta in presvitlega cesarja, katerima so zborovalci zaklicali srčni »živio«!

Rusko-japonska vojna.

Japonci preko Jalu.

Od sobote, dne 23. aprila, se neprenehoma vrše boji ob reki Jalu. Manjše praske so se pričele že pred osmimi dnevi. Rusi so morali zapustiti mesta Kiulienčeng in celo Antung. Od Kiulienčenga vodi cesta proti Fengvangčeng, kamor se umikajo Rusi in kjer se bo vršila v kratkem skoro gotovo prva bitka. Japonci so imeli pri Kiulienčengu uspeh, ker so streljali s težkimi topovi, dočim so Rusi imeli samo lahke gorske topove, kar bi bil zopet dokaz, da niso bili dobro pripravljene na vojsko, ali pa, da se res niso hoteli vzdržati ob Jalu. Za poslednje govori tudi to, da imajo baje malo mrtvecev, torej se hudim bojem niti izpostavljeni niso, ampak so se videč premoč sovražnikovo, umikali nazaj k večjim ruskim oddelkom. Zakaj Rusi niso vztrajnejše in s se večjimi oddelki branili Kiulienčanga, to je veliko vprašanje, na katero bi vedeli odgovoriti le ruski generali. Najbrž hočejo izvabiti Japonce dalje v Mandžurijo in tam zmage pijanega nasprotnika posteno naklestiti.

Boji na morju.

Velikih bojev na morju ni bilo zadnje dni. Odkar se je prikazalo rusko brodovje iz Vladivostoka pred Gensanom ter potopilo nekatere japonske ladje, bega japonsko brodovje kakor neumno po Japonskem morju in išče rusko. Hotelo je tudi napasti Vladivostok, toda vsled pregoste megle niso videli kam streljati. Admiral Togo je poskusil zopet zapreti vhod v luko Port Artur z ladjami, katere je hotel potopiti v vhodu. Toda ni se mu posrečilo in upamo, da se mu tudi ne bo, ker so Rusi v trdnjavi jako pazljivi.

O vojski na suhem

se je izjavil pruski vojaški strokovnjak sledeče: Ko se bo začela vojna med Japonci in Rusi na suhem, ni izključeno, da bode

z dolgočasnim, jokajočim glasom oglašala sova. Starega Matijo je malo stresnilo. Pogledal je po zvezdah. Kosci so bili že precej na zahod privozili. »Hm, polnoči bo proč, ob kakih dveh sem tam«, je zamrmral, stisnil palico, otipal puško in rekel še: »Sveti križ božji«, jo je polagoma ubral po klanecu.

Jera je med tem skrbno porinila debel hrastov zapah za vrata, zavalila radi večje varnosti še tja krepek bukov panj ter odšla v postelj. A nič ji ni dalo spati. Obhajala jo je neka groza, ki se je kar ni mogla znebiti. Segla je z roko nad vzglavje, kjer je visel star, ogulen molek ter jela prebirati jagode in šepetati iskreno molitev, da bi moža čuval Bog, njegov angelj varuh in sveti patron ter da bi se zdrav vrnil domu.

Hitro je korakal stari Leneman po strmi stezi navzgor. Vse jo bilo mirno, tiho, uspravano, še javkajoča sova je bila utihnula, le tuintam je zašustelo perje po orjaških bukvah in zdajpazdaj je čivknal kak ptiček, prikuljen za grčavo vejo, ker so ga nemirne sanje vznemirjale iz sladkega spanca. Spodaj na vasi so lajali psi v pretiranih glasovih ter odganjali potepuhe od hiš...

Ko je prišel na vrh, odkoder so se v motnih potezah razločevali posamezni hrami in zidanice, mu je od strahu sapa zastala. V osamelem hramu na Hladencah — bila je luč. Postal je. Očividno je spoznal, da so v klet vlomili tatovi. Kaj početi? Samemu je vendar malo grozilo iti med uzmoviče, a najbližnjega človeka bi se le našel v Podgor-

nikovi viničariji, kjer je živetaril Jelenski Grega. Razmišljal je na to in ono stran, a nobeno mu ni prav kazalo. Slednjič se napoti sam navzdol med grmi in grapami, da bi ga tatovi ne opazili.

Dober streljaj od hrama postoji in posluša. Iz kleti je prihajal precejšen dirindaj, tatov je torej več, a glasovi so mu bili povsem neznani; Bog ve, odkod so se bili privlekli potepuhi.

Kar nakrat je nekdo nedaleč od njega zahrkal. Okrenivši se na tisto stran, opazi, kolikor je mogel razločevati v tmini, visokega, plečatega moškega, ki je z desnico držal sekiro in se pazljivo oziral na okrog. Ne da bi dolgo pomisljal, pomeri Matija na stražnika in sproži petelinček. Od kremena se je vsula ploha isker in v tem hipu je puška zagrmela.

Ne da bi se bil ozrl po vspehu svojega strela, je nato skočil v vinograd in tekel, kolikor so ga nesle njegove stare noge med trsem navzdol, po kolju, jarkih in ostrim robidjem. A že so se oglasili zunaj roparji, ki jih je bil pregnal strel iz hrama in jeli glasno kolneč in roteč se, njega iskati.

Naprej bežati ni smel, lahko bi ga bili opazili. Hitro se prihuli pod gost orehov grm, ki je stal ravno na meji vinograda ter so ga le malo obsekavali. Kmalu je slišal roparje, ki so hodili krog njega po vinogradu in ga iskali; gledali so za trse, po rupah, parkrat obkrožili njegov grm, ne da bi ga bili opazili. Staremu Matiji so se ježili lasje in mu go-

mazeli mravljinici po hrbtu; čutil je, da mu hoče srce zastati od strahu. Poskušal je moliti kes, a kar ganiti ni mogel z ustnicami. V tem grozovitem položaju se zaoblubi, da hoče postaviti na tem mestu križ, ako ga Bog tokrat reši iz smrtne nevarnosti.

Še so hodili roparji po vinogradu in mimo njega, a nazadnje, ko se je jelo že daniti, so odšli; preje pa so se ustreljenemu stražniku odrezali glavo in jo odnesli, da bi ga nihče ne poznal, in da bi se jim tako ne prišlo na sled.

Za Bočem se je rdečilo nebo in kmalu se je po bližnjih vrhovih razlilo solnce, ko je Matija bled in upadel zlezal iz svojega skrišališča ter se oprezno jel bližati kleti. Vrata so bila vlomljena, po tleh pa je bilo polno razvleke, ki so jo nametali tatovi, a sod je bil le do polovice prazen.

Za silo zapahne vrata in odide proti domu, kjer ga je že v smrtnem strahu pričakovala žena, boječa se za njegovo življenje.

Kmalu je dal postaviti na mestu, kjer ga je Bog tako čudno rešil, visok križ z lepo rezljanim razpelom. Križ so dolgo popravljali in pripovedovali o njem čudežno njegovo zgodovino, ki je prehajala od roda na rod in se negovala kot košček domačih svetinj iz davne preteklosti. Pred kakimi dvajsetimi leti pa so jesenski viharji podrli trhel križ in odsihmal ga niso več postavili. Le razpelo so shranili za trajen spomin.